

Posudek oponenta na rigorózní práci

Právní postavení pozůstalého manžela

Autor: Mgr. Martina Sáblíková

1. Autorkou zvolené téma je vysoce aktuální a praktické. Manžel participuje na majetkových poměrech plynoucích z manželství zásadním způsobem. Manžel bezesporu patří spolu s potomky do okruhu zůstaviteli nejbližších lidí. Tato skutečnost se v soukromém právu a zejména v autorkou zvolené oblasti projevuje v několika rovinách. Přesto, že manžel je zákonem povolán ve dvou dědických třídách, a může být k dědění povolán závětí či dědickou smlouvou, není na rozdíl od potomků v současné tuzemské úpravě nepominutelným dědicem. Částečným řešením je existence a transcendence společenství jmění manželů vypořádávaného po smrti jednoho z nich.

Je potřeba předeslat, že autorkou zvolené téma je náročné. Jeho význam podtrhuje skutečnost, že se jedná o oblast práva, která se dotkne velké části populace.

Hledání odpovědí na mnohé otázky, které v této oblasti nebyly dosud jednoznačně zodpovězeny, vyžaduje patřičnou znalost věci. Obtížnost hledání odpovědí vyplývá ze skutečnosti, že současná právní úprava umožňuje relativně variabilní uspořádání společenství jmění manželů a navíc výrazně posiluje testovací autonomii jedince.

Vezmeme-li v úvahu možnosti, které předvídá zákonná úprava a mnohdy komplikované osobní a majetkové poměry manželů (předchozí manželství, podnikání apod.), je patrné, že autorkou zvolené téma je nepochybně zdrojem mnoha, ještě nezodpovězených otázek. Zpracování této problematiky je proto nutné uvítat.

2. Zpracování zvoleného tématu kladlo na autorku značné nároky po stránce vstupních informací, tak i po stránce teoretické. V práci byly zúročeny i mnohé praktické poznatky. Z hlediska pozivistického je využito nejen občanského zákoníku, ale též souvisejících procesních předpisů (občanský soudní řád, zákon o zvláštních řízeních soudních, notářský řád). Práce má též přesahy do veřejnoprávní oblasti – zákon o matrikách a zákon o sociálním zabezpečení, zdravotnické předpisy. Mgr. Martina Sáblíková čerpala z tuzemské i zahraniční

literatury, patřičně využila domácí judikaturu Nejvyššího soudu. Zpracování tématu vychází především z deskripce, analýzy a následné syntézy. Poznatky čerpané z literatury jsou konfrontovány s praktickými poznatky autorky a s úvahami de lege ferenda. Kvalitu práce pozvedá i komparativní přístup – vymezení nepominutelných dědiců v Itálii (str. 39 – přehledná tabulka) a vzhled do úpravy společného jmění v Německu (str. 48). Přiměřeně je využito též metody historické, kdy se autorka zabývá i vývojem právní úpravy dané oblasti na našem území (ABGB, OZ 1950, OZ 1964).

Závěry uvedené na 109 stranách vlastního textu mají dostatečnou oporu v průběžně citovaných zdrojích. Průběžně vedený poznámkový aparát čítá 116 poznámek pod čarou.

3. Předložená rigorózní práce je vedle úvodu a závěru přehledně a systematicky rozčleněna do čtyř částí: Smrt jako zánik manželství, Postavení pozůstalého manžela z hlediska dědického práva, Postavení pozůstalého manžela z hlediska společného jmění manželů a Zabezpečení pozůstalého manžela. Jednotlivé části jsou dále členěny na kratší kapitoly a podkapitoly.

Výklad je podán systematicky. Základní je detailní analýza elementární podmínky dědické sukcese a zániku manželství – prokázání smrti zůstavitele. Zde autorka místy kriticky rozebírá znění zákona o zvláštních řízeních soudních.

Rozbor předpokladů dědění je podstatnou obsahovou náplní druhé části. Zde autorka vznáší diskutabilní otázku rozsahu okruhu nepominutelných dědiců (str. 39 – přehledná tabulka znázorňující italskou úpravu). Zpracování této části je charakteristické jistou osobitostí, kdy si autorka uvědomuje, že manžel může být dědicem nejen na základě zákona, ale též na základě závěti a dědické smlouvy.

Třetí část je důsledně zaměřena na institut společného jmění a jeho modalitu v konotaci s dědickým řízením. Mgr. Martina Sábliková poukazuje na poměrně problematický příkaz zůstavitele v případě, že by se tento dotýkal i věcí ve společném jmění manželů (str. 87 odst. 2). Přehledně jsou rozebírány situace, kdy je umožněno dědicům se dohodnout o vypořádání společného jmění a naopak, kdy k dohodě nedojde. Pozůstalostní soud následně postupuje autoritativně, ovšem s vyloučením užití § 742 odst. 1 písm. c) OZ.

Čtvrtá kapitola uzavírá výklad jednak v rovině soukromoprávní – právo pozůstalého manžela na zaopatření – výklady pojmů základní a obvyklé vybavení domácnosti a v rovině veřejnoprávní – 4. 5. - důchodové pojištění.

4. Předložená rigorózní práce je zdařilým zpracováním náročné problematiky. Kladem je skutečnost, že autorka postihla především těžiště problematiky. Jistě by bylo možné věnovat se ještě např. otázce ingerence správce pozůstalosti, postavení pozůstalého manžela jako náhradníka dědice, či svěrenského nástupce atd. Takto široký záběr by však při shodném rozsahu snížil hloubku analýzy, která je v rozsahu této práce dostatečná. Kladně je nutno hodnotit mnohdy kritické názory, které jsou povětšinou správně argumentovány str. 18, 22, 84. Autorka pasivně nepřejímá publikované či judikované závěry a podává kultivovaný a srozumitelný výklad. To odpovídá cíli práce.

V samotném závěru autorka vznáší kritiku současné právní úpravy. V tomto směru lze vyslovit zásadní pochybnosti, zda opomíjet institut odkazu, či dědické smlouvy a to i přes počáteční aplikační problémy a to v i s ohledem na existenci těchto institutů v mnohých civilních kodexech evropských států.

5. Zpracováním předložené rigorózní práce autorka prokázala schopnost pracovat samostatným a tvůrčím způsobem a hlubokou znalost zvolené problematiky. Generátor shod vykázal shodu nižší než pět procent v počtu 500 dokumentů. Cíl práce uvedený na straně 1 byl splněn. De lege ferenda autorka spatřuje řešení v legislativním zpřesnění některých pojmů.

6. K předložené práci lze mít drobné připomínky zejména formálního charakteru.

Obecně se v textu především při vyslovování názorů objevují zlidovělé obraty „dá se, nechá se“, „dle právních názorů“ apod. Místy se objevují i stylistické nepřesnosti a překlepy: str. 26 „sporného soudu“, str. 43 „aspoň“, str. 50 název kapitoly, str. 51 účet na jednoho manžela, str. 74 § 1326 odst. 2 x § 3026 odst. 2, str. 81 zrovna tento režim, str. 88 sporovat majetek, str. 89 rozhodnutí NS České republiky, str. 96 poslední věta dole, str. 108 soudní aparát.

Věcná připomínka se týká: str. 44 společné jmění manželů bylo zavedeno až novelou č. 91/1998 s účinností od 1. 8. 1998, ručitelství dluhů str. 46 u manželů – jsou zavázáni solidárně (§ 713 odst. 3; § 145 ObčZ).

7. Předložená práce splňuje veškeré formální i obsahové požadavky kladené na tento druh prací a proto ji doporučuji k ústní obhajobě, při které se Mgr. Martina Sábliková zaměří na následující otázku: Mohl by být manžel dědic dědicem

v postavení dědice náhradníka? Bylo by možné, při respektování práv nepominutelných dědiců nějakým způsobem pamatovat na zabezpečení pozůstalého manžela po určitý čas zřízením svěrenského nástupnictví a případně jakým způsobem?

V Praze dne 9. 2. 2018

JUDr. et MUDr. Alexandr Thöndel, Ph. D.
Oponent rigorózní práce